

УДК 930:551.14+551(092)(477) Чекунов А.В.

*Марина Сергіївна Коломієць,
молодший науковий співробітник
відділу археографії
Інституту архівознавства
Національної бібліотеки України
імені В. І. Вернадського
e-mail: marinka_sweet@ukr.net*

**НОВИЙ ДЖЕРЕЛЬНИЙ РЕСУРС
З ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ НАУКИ:
ОСОБОВИЙ АРХІВНИЙ ФОНД
АКАДЕМІКА НАН УКРАЇНИ А. В. ЧЕКУНОВА**

Розглянуто видовий склад документів особового архівного фонду відомого вченого в галузі комплексного дослідження глибинної будови літосфери академіка НАН України А. В. Чекунова, що зберігається в Інституті архівознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. Проаналізовано ступінь інформативності документів щодо вивчення наукової діяльності вченого, його внеску в розвиток геофізичної та геологічної наук. Установлено, що документи особового архівного фонду є джерелом для реконструкції життя та діяльності академіка.

Ключові слова: А. В. Чекунов, особовий архівний фонд, геофізика, НАН України.

Анатолій Васильович Чекунов – знаний в Україні та поза її межами відомий учений-геофізик, багаторічний директор Інституту геофізики ім. С. І. Субботіна НАН України.

Висвітленню біографії та наукової діяльності А. В. Чекунова, внеску вченого в розвиток вітчизняної та світової науки присвячена низка статей та наукових праць О. П. Ісиченко, Г. І. Молявка, Ю. П. Оровецького, В. Д. Омельченка, В. І. Старостенка, О. А. Трипільського та ін. [1, 2, 3, 4, 5]. Вагомим інформаційним джерелом для поглибленого вивчення життєвого шляху вченого, його наукового та творчого доробку є масив документів, які входять до особового фонду академіка (ф. 314), що зберігається в Інституті архівознавства Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського (далі – ІА НБУВ) і нещодавно став доступним для широкого кола дослідників. Завдяки науковому аналізу документів маємо можливість отримати досить точну і повну інформацію про особистість ученого та його здобутки.

Метою даного дослідження є висвітлення історії формування особового фонду, визначення видового складу джерел та інформаційного потенціалу його документів для досліджень з історії української науки, а також реконструкція життєвого та творчого шляху А. В. Чекунова.

© М. С. Коломієць, 2018

А. В. Чекунов (А. Г. Волович) народився 24 березня 1932 р. у Харкові в родині службовців. Мати – О. М. Волович – на той час очолювала Трест гірничозаводського обладнання. Батько – Г. Д. Голубєв – працював у Вищій раді народного господарства УСРР у сфері науково-технічної пропаганди. Невдовзі його перевели до Москви, де він очолив відділ управління московського метробуду. В 1937 р. Г. Д. Голубєва було заарештовано, і його подальша доля невідома. У 1940 р. Ольга Миколаївна вийшла заміж за директора наукової бібліотеки Харківського державного університету В. Н. Чекунова. З початком Другої світової війни родина була евакуйована до м. Ішим Омської області (нині – Тюменська обл., РФ). У 1944 р., в зв'язку з переведенням вітчима майбутнього вченого на роботу до Міністерства освіти УРСР родина переїхала до Києва [6, арк. 8]. У 1948 р., після офіційної процедури всиновлення Чекуновим, Анатолій отримав нові прізвище та по батькові [6, арк. 3].

У 1949 р. А. В. Чекунов став студентом геофізичного відділення геологічного факультету Київського державного університету (далі – КДУ) ім. Т. Г. Шевченка. Засвоєння великого циклу фундаментальних дисциплін, які передбачалися обраним фахом, дозволило йому в 1954 р. здобути кваліфікацію геолога-геофізика та отримати диплом з відзнакою [6, арк. 9]. Прагнення до опанування нових знань та досліджень у царині геологічної науки спонукало Анатолія вступити до аспірантури університету за спеціальністю «геологія». Саме тоді й розпочалася його наукова діяльність, побачили світ перші праці (1957 р.), що визначили подальшу геотектонічну спрямованість досліджень науковця. В них розглядалися внутрішні закономірності розвитку Кримсько-Кавказького передового прогину [7, 8].

Упродовж 1957–1959 рр. учений поєднував наукову діяльність з роботою на посаді молодшого наукового співробітника в науково-дослідному секторі КДУ ім. Т. Г. Шевченка. Водночас він був заступником начальника експедиції державної геологічної зйомки в Казахській РСР та брав участь у створенні конвенційних геологічних карт території цієї республіки [9, 10].

16 червня 1958 р. А. В. Чекунов успішно захистив кандидатську дисертацію за темою «Тектоніка Азово-Кубанської западини». 31 грудня 1958 р., згідно з рішенням ВАК Міністерства вищої освіти СРСР, йому було присвоєно науковий ступінь кандидата геолого-мінералогічних наук [6, арк. 10].

З вересня 1959 р. до грудня 1960 р. А. В. Чекунов працював молодшим науковим співробітником у лабораторії геофізики відділу геотектоніки Інституту геологічних наук АН УРСР [4, с. 6].

Новий етап наукової діяльності вченого пов'язаний з його переведенням у січні 1961 р. на роботу до Інституту геофізики (далі – ІГФ) АН УРСР на посаду молодшого наукового співробітника відділу сейсмометрії. Згід-

но з постановою Президії АН УРСР № 114 від 9 травня 1964 р., він був затверджений на посаді старшого наукового співробітника [6, арк. 77].

У результаті аналізу попередніх геолого-геофізичних досліджень території України А. В. Чекунов дійшов висновку про необхідність вивчення будови її глибоких надр з метою розв'язання питання стосовно будови земної кори, пригрунтових процесів та геодинаміки. Для цього він запропонував новий на той час метод глибинного сейсмічного зондування (далі – ГСЗ) [11]. Його впровадження дозволило отримати важливі дані про глибинну будову земної кори геологічних провінцій України та суміжних регіонів. Водночас науковець здійснив синтез матеріалів ГСЗ та аналіз потенційних полів і матеріалів глибинної геології, в результаті чого отримав модель глибинної будови півдня Східної Європи [6, арк. 149].

А. В. Чекунов був першим технічним керівником геофізичної експедиції ГСЗ № 1 відділу сейсмометрії ІГФ АН УРСР (1961–1967), яка досліджувала земну кору та верхню мантію території Українського щита та Дніпровсько-Донецької западини. Згідно із зв'язаними системами спостереження ГСЗ уперше в Україні було досліджено будову кори всіх значних геоструктур, вдалося отримати також регулярні значення хвилеводів, включаючи поверхню розділів, складено схеми рельєфу основних кордонів розподілу разом із підшовою кори – розділ Мохоровичича (розділ М) [5, с. 161].

Синтезувавши численні дані, отримані за допомогою геофізичних методів, та спираючись на базу матеріалів глибинної геології наприкінці 1971 р. вчений захистив докторську дисертацію за темою «Будова земної кори та деякі питання тектоніки півдня Європейської частини СРСР». Матеріали цієї наукової праці, що увійшли до монографії, не втратили наукової ваги до сьогодні [12]. 7 липня 1972 р., згідно з рішенням ВАК Міністерства вищої освіти СРСР, йому було присвоєно науковий ступінь доктора геолого-мінералогічних наук. У 1973 р. вчений отримав звання професора за спеціальністю «геофізика» [6, арк. 12, 98].

Розвиваючи свої ідеї в галузі будови літосфери, А. В. Чекунов створив в ІГФ АН УРСР відділ геологічних проблем глибинної геофізики, який очолив у травні 1973 р. Співробітники його відділу успішно розвивали перспективний напрям комплексної геологічної інтерпретації матеріалів глибинної геофізики [6, арк. 103, 108]. Майже чверть століття – з квітня 1976 р. до березня 1991 р. – він обіймав посаду директора інституту [13, с. 52]. За часів його керівництва колектив установи виконував унікальні роботи щодо вивчення глибинної будови та тектоніки України методом ГСЗ, що дозволило отримати нову, надзвичайно цінну інформацію для розвитку геофізики та геології. Спостерігалось зростання наукового авторитету ІГФ ім. С. І. Субботіна АН УРСР [14, с. 3].

Із 1 березня 1991 р. А. В. Чекунова було призначено завідувачем відділу геологічних проблем глибинної геофізики ІГФ ім. С. І. Субботіна АН УРСР. Відповідно до постанови № 12 Президії АН України, з 20 січня 1993 р. він став почесним директором ІГФ АН України [6, арк. 164].

Активна наукова діяльність А. В. Чекунова була оцінена науковою спільнотою. 27 грудня 1973 р. його обрали членом-кореспондентом АН УРСР, а 26 грудня 1979 р. – академіком АН УРСР по Відділенню наук про Землю за спеціальністю «геологія і геофізика» [15, с. 2].

Широкий спектр наукової діяльності А. В. Чекунова охоплює коло питань теоретичної та регіональної тектоніки, глибинної будови та еволюції земної кори і мантії Землі. Серед найважливіших результатів наукової діяльності вирізняються отримання унікальних даних про структуру літосфери півдня Європейської частини СРСР, заснування школи геологічної інтерпретації даних глибинної геофізики, створення наукової програми загального геолого-геофізичного вивчення тектоносфери, системи сейсмологічних досліджень, прогноз потенційно небезпечних зон, участь у складанні карт та схем глибинного тектонічного районування, розташування глибинних розломів, з'ясування механізму континентального ріфтингу, запровадження ідеї стратифікації кордону Мохоровичича, що заклало підґрунтя для пошуку корисних копалин як в Україні, так і в сусідніх країнах.

Науковець здійснював значну наукову та науково-організаційну роботу, був членом багатьох наукових і науково-координаційних організацій, зокрема Міжвідомчого тектонічного комітету АН СРСР, Наукової ради з геофізичних методів розвідки АН СРСР, Комісії з фізики епіцентру та прогнозу землетрусів при Президії АН СРСР, Наукової ради з глибинної будови та надглибокого буріння АН СРСР, Міжвідомчої ради з сейсмології та сейсмостійкого будівництва АН СРСР тощо [4, с. 7]. Протягом десяти років він керував Науковою радою з проблем сучасної геодинаміки та прогнозу землетрусів, яку організував у 1979 р.; з 1986 р. очолив також Наукову раду з проблем тектоносфери АН УРСР [16, с. 59].

А. В. Чекунов був відомим за кордоном, брав участь у реалізації міжнародних програм та комісій, конференцій, симпозіумів. Так, з 1985 р. до 1990 р. він очолював міжнародний проект «Комплексні геофізичні дослідження літосфери Центральної та Східної Європи» в рамках Комісії багатостороннього співробітництва академій наук східноєвропейських країн з проблеми «Планетарні геофізичні дослідження» (КАПГ), був головним редактором 8-томного видання «Літосфера Центральної та Східної Європи», що видавалося в 1987–1990 рр. за матеріалами цього проекту [6, арк. 153]. Водночас був національним представником СРСР у геофізичній комісії Карпато-Балканської геологічної асоціації (КБГА). Варто

зазначити, що завдяки його діяльності ІГФ ім. С. І. Субботіна АН УРСР став провідною установою, що координувала геофізичні дослідження цих організацій. Аналіз даних, отриманих під час виконання проектів, дозволив сформулювати довгострокову стратегічну програму комплексного вивчення літосфери, яка передбачала проведення подальших досліджень на основі об'єднання геофізичних, геологічних і геохімічних даних [1, с. 11].

Протягом 1980-х років учений був керівником проекту «Глобальні геотранксенкти» Міжнародної програми «Літосфера» (МПЛ) у межах Східної Європи [1, с. 16]. Під керівництвом академіка в рамках проекту було виконано два великих геотранксенкти, які отримали високу оцінку міжнародної геологічної спільноти [4, с. 7].

У 1984 р. А. В. Чекунов – співголова (разом з Х. Берхемером, ФРН) симпозіуму з вивчення глибинних неоднорідностей земної кори та верхньої мантії на XXVII сесії Міжнародного геологічного конгресу в Москві, в 1985 р. очолив радянську делегацію на XIII конгресі КБГА в Софії, в 1989 р. взяв участь у роботі секції «Глобальні геотранксенкти» XXVIII сесії Міжнародного геологічного конгресу у Вашингтоні. Результати його досліджень неодноразово включалися до доповідей радянських геологів на Генеральних асамблеях Міжнародного геофізичного та Міжнародного геодезичного союзів, асамблеях Європейської сейсмологічної комісії, конгресах КБГА, міжнародних симпозіумах геофізиків та геологів європейських країн та всесоюзних і республіканських з'їздах та конференціях [6, арк. 161].

До 1990 р. вчений був головою Спецради із захисту докторських дисертацій при ІГФ ім. С. І. Субботіна АН УРСР [6, арк. 154].

Значним став внесок А. В. Чекунова в справу популяризації наукових знань. Він був засновником і редактором «Геофизического сборника», перетвореного в 1979 р. на науково-теоретичний «Геофизический журнал», який перевидавався фірмою «Гордон та Бріч» (м. Нью-Йорк). Водночас був членом редколегії журналів «Доповіді АН УРСР» та «Вісник АН УРСР» (до 1986 р.), «Геотектоніка», «Геологічний журнал» [6, арк. 139].

Від березня 1983 р. до березня 1988 р. науковець був академіком-секретарем Відділення наук про Землю та членом Президії АН УРСР. Протягом десяти років входив до експертної ради з наук про Землю ВАК СРСР, з 1985 р. до 1991 р. очолював її. У 1985–1991 рр. він також очолював експертну раду з геології, геофізики та географії Комітету з державних премій України в галузі науки і техніки [6, арк. 138].

У творчому доробку науковця понад 600 наукових публікацій, у т. ч. 11 монографій. Достатню увагу він приділяв підготовці молодих кадрів. Під його керівництвом підготували дисертації 30 кандидатів наук [17].

Визнанням значущості суспільно-наукової діяльності стало присудження А. В. Чекунову премії імені В. І. Вернадського АН УРСР (1976),

Державної премії УРСР у галузі науки і техніки (1984) та Державної премії України в галузі науки і техніки (1995) [18, с. 88; 19, с. 324; 6, арк. 165].

А. В. Чекунов помер 10 лютого 1996 р. Похований на Байковому кладовищі [20].

Формування фонду А. В. Чекунова відбувалося в два етапи. Наукові статті вченого були передані до ІА НБУВ 7 квітня 1993 р. Інститутом геологічних наук АН України. Основний масив документів надійшов до ІА НБУВ 22 листопада 2001 р. з ІГФ ім. С. І. Субботіна НАН України за сприяння старшого наукового співробітника інституту В. Г. Кучми.

У 2018 р. за результатами наукового описування було сформовано фонд № 314 «Чекунов Анатолій Васильович (24.03.1932–10.02.1996) – академік НАН України за спеціальністю «геологія та геофізика» (1979)», до якого увійшли 64 справи за 1967–1994 рр.

За тематикою документів справи фонду систематизовані за п'ятьма розділами: Розділ I. «Наукові праці та ілюстративні матеріали до них»; Розділ II. «Документи біографічні, про вченого та фотодокументи»; Розділ III. «Документи з діяльності», який поділено на підрозділи: а) науково-організаційна та громадська діяльність; б) видавнича діяльність; Розділ IV. «Листування»; Розділ V. «Документи, зібрані фондоутворювачем».

У Розділі I представлено 22 статті, 5 тез доповідей А. В. Чекунова та ілюстративні матеріали до них. У кінці розділу вміщено список наукових праць. Значну цінність становлять неопубліковані наукові праці, представлені у вигляді тез доповідей: «Глубинное строение земной коры Центральной и Восточной Европы и некоторые вопросы тектогенеза» (1971), «Геотектонічні риси північно-західної частини Чорного моря у палеогені та неогені» (1984), «Поведение Мохо» (1984), «Области архейской металлогении» (1985) [21, 22, 23, 24].

Складова фонду – статті науковця, опубліковані в «Геофізичному збірнику» (1967–1979), «Геологічному журналі» (1972–1987) та «Геофізичному журналі» (1979–1987) [25, 26, 27]. Тут же – відгук А. В. Чекунова на дисертаційне дослідження Г. Є. Івашка «Структура осадового чохла та перспективи нафтогазоносності південно-східної частини Дніпровсько-Донецької западини за даними сейсморозвідки» (1972) [28]. Ілюстративні матеріали представлено переважно схемами та кресленнями за тематикою досліджень науковця [22, 26, 29, 30, 31].

До Розділу II увійшли такі документи, як записник (1969–1974) [32], характеристика науково-виробничої та громадської діяльності А. В. Чекунова (1984) [33], довідка про наукову, науково-організаційну та науково-педагогічну діяльність (1986) [34], листування з Президентом АН УРСР Б. Є. Патонем та академіком-секретарем ВГГГ АН СРСР П. Сонніком про

висунення циклу робіт «Теорія, методика та результати вивчення літосфери України та суміжних регіонів щодо комплексу геофізичних даних» на здобуття Державної премії УРСР у галузі науки і техніки, співавтором яких був А. В. Чекунов [35], лист члена-кореспондента АН УРСР В. І. Старостенка про висунення кандидатури А. В. Чекунова на включення до складу дійсних членів АН СРСР (1987) [36], біобібліографія наукових праць (1992) [37]. Також у розділі відклалися фотографії, що ілюструють життя та діяльність фондоутворювача. На них зображено науковця в робочому кабінеті та із заступником директора ІГФ м. С. І. Субботіна АН УРСР Л. А. Хилинським [1980-ті рр.] [38, 39].

У Розділі III відклався масив документів щодо діяльності А. В. Чекунова. Це, зокрема, його звіт як технічного керівника сейсмічної експедиції № 1 ІГФ ім. С. І. Субботіна АН УРСР (1968) [40], постанови, листи, що репрезентують діяльність ученого як члена бюро Міжвідомчого геофізичного комітету при Президії АН УРСР (1976–1984) [41], доповідні записки, листи, обґрунтування, положення, щодо його роботи на посаді директора ІГФ ім. С. І. Субботіна АН УРСР (1977–1984) [42], як члена Міжвідомчої наукової ради з проблеми «Вивчення надр Землі та надглибоке буріння» АН СРСР (1983–1985) [43], листи, звіти, повідомлення, протоколи, резолюції, що представляють діяльність вченого як голови Наукової ради з проблеми «Сучасна геодинаміка та прогноз землетрусів» АН СРСР (1980–1985) [44], керівника з питань виконання проекту «Глобальні геотрансксенкти» міжнародної програми «Літосфера» у межах Східної Європи (1981–1984) [45], учасника міжнародних та всесоюзних наукових семінарів, симпозіумів, засідань, нарад (1982–1988) тощо [46]. В окремі справи систематизовано документи про видавничу діяльність А. В. Чекунова – члена редакційних колегій «Геологічного журналу» та журналу «Доповіді АН УРСР» (1981–1984), «Географічної Енциклопедії України», видавництва Головна редакція УРЕ та «Радянська школа» (1982–1986) [47, 48].

Цінним джерелом для дослідження діяльності вченого є його епістолярна спадщина, що увійшла до Розділу IV. Це, наприклад, листи А. В. Чекунова до професора Університету м. Лейпцига Г. Ольсака (НДР) [49]. Серед його кореспондентів – видатні вчені, зокрема професор, лауреат Державної премії СРСР М. П. Воларович [50], член-кореспондент АН СРСР, відомий сейсмолог С. Ф. Саваренський [51], доктор природничих наук, професор Б. Кьольбель (НДР) [52], директор ПГО ІГФ ім. С. І. Субботіна АН УРСР В. Г. Булацен [53], завідувач відділу фізичних полів океану Морського гідрофізичного інституту АН УРСР С. М. Філіппов [54].

До Розділу V включено дарчі написи А. В. Чекунову від вітчизняних та іноземних учених на збірках статей та доповідей. Серед них – дарчі

написи від академіка АН СРСР Ю. М. Пушаровського, академіка АН БРСР Р. Г. Гарецького [55], професора Б. Кьольбеля (НДР), професора Ф. Радулеску (СРР) [56]. Представлено також наукові та науково-популярні статті, документи вітчизняних та іноземних учених, що репрезентують коло наукових інтересів українського академіка.

Загалом документи фонду мають значну наукову цінність. Тут відклалися тексти найважливіших статей і тез доповідей ученого, документи про його науково-організаційну, громадську та видавничу діяльність, біографічні матеріали та фотодокументи, епістолярна спадщина та матеріали, зібрані вченим.

Репрезентовані нами документи можуть бути використані як цінне джерело інформації для подальшого всебічного вивчення дослідниками життя А. В. Чекунова та його досягнень у царині геофізичної та геологічної наук.

Список використаних джерел

1. Исиченко Е. П., Старостенко В. И. Интеграция Института геофизики НАН Украины в мировую науку // Геофизический журнал. 2010. Т. 32. № 6. С. 3–99.
2. Чекунов Анатолий Васильевич // Молявко Г. И. Геологи, географы : биогр. справ. Киев : Наук. думка, 1985. С. 289–290.
3. Оровецкий Ю. Геофизик-тектонист больших глубин // Геофизический журнал. 2002. Т. 24. № 2. С. 3–7.
4. Анатолий Васильевич Чекунов / сост. М. Я. Колташ; отв. ред. В. И. Старостенко. Киев : Наук. думка, 1992. 80 с.
5. Старостенко В. И., Омельченко В. Д., Трипольский А. А. Славная дата : 50 лет со времени создания Геофизической экспедиции № 1 // Геофизический журнал. 2011. Т. 33. № 6. С. 161–165.
6. Архів Президії НАН України. Ф. 1. Оп. 631. Спр. 60. 175 арк.
7. Чекунов А. В. Геотектонічний розвиток Кримсько-Кавказького передового прогину та деякі його закономірності // Науковий щорічник за 1956 р. Київ : Вид-во Київ. ун-ту, 1957. С. 619–620.
8. Чекунов А. В. Основні риси тектонічної будови Азово-Кубанської западини // Наук. зап. / Київ. ун-т, 1957. Т. 16, вип. 14. С. 53–62.
9. Чекунов А. В., Іванушко О. С., Люль'єв Ю. Б. Нарис тектонічної будови південно-західної частини Джекказганської западини (Центральний Казахстан) // Вісн. Київ. ун-ту. Сер. геол. та геогр. 1961. № 10. С. 22–29.
10. Чекунов А. В., Люльєв Ю. Б., Іванушко А. С. // Матеріали по геології, геофізиці і геохімії України, Казахстану, Забайкалля : сб. науч. работ. Киев : Изд-во Киев. ун-та, 1963. № 1. С. 51–58.
11. Соллогуб В. Б., Чекунов А. В., Хилинский Л. А. и др. Результаты опытных сейсмических работ по изучению внутренней структуры кристаллического фундамента северной части Криворожского бассейна // Геофизический сборник. 1962. Вып. 1(3). С. 24–31.

12. Чекунов А. В. Структура земной коры и тектоника юга европейской части СССР. Киев : Наук. думка, 1972. 176 с.
13. Затвердження директорів науково-дослідних установ // Вісник АН УРСР. 1976. № 7. С. 52.
14. К 80-летию со дня рождения Анатолия Васильевича Чекунова (24.03.1932 – 10.02.1996) // Геофизический журнал. 2012. Т. 34. № 2. С. 3.
15. Нове поповнення Академії наук Української РСР // Радянська Україна. 1979. 27 грудня. С. 2.
16. Звітна доповідь на Загальних зборах Академії наук УРСР // Вісник АН УРСР. 1986. № 8. С. 59.
17. Исиченко Е. П., Лебедев Т. С. Институту геофизики Национальной академии наук Украины – 40 лет // Геофизический журнал. 2000. Т. 22. № 6. С. 3–49.
18. Порфір'єв В. Б. Субботін Серафим Іванович (посм.), Соллогуб Всеволод Борисович, Чекунов Анатолій Васильович // Вісник АН УРСР. 1976. № 7. С. 88–89.
19. Лауреати Державних премій Української РСР в галузі науки і техніки 1984 р. // Наука і культура : щорічник. Київ : Знання, 1985. Вип. 19. С. 324–326.
20. Палій В. М., Храмов Ю. О., Богданов В. Л. (ред.). Національна академія наук України : персональний склад, 1918–2013. Київ, 2013. 444 с.
21. Інститут архівознавства Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського (далі – ІА НБУВ). Ф. 314. Оп. 1. Спр. 4. 1 арк.
22. Там само. Спр. 16. 4 арк.
23. Там само. Спр. 17. 1 арк.
24. Там само. Спр. 18. 1 арк.
25. Там само. Спр. 1. 69 арк.
26. Там само. Спр. 5. 50 арк.
27. Там само. Спр. 9. 3 арк.
28. Там само. Спр. 6. 3 арк.
29. Там само. Спр. 2. 16 арк.
30. Там само. Спр. 7. 11 арк.
31. Там само. Спр. 19. 19 арк.
32. Там само. Спр. 21. 8 арк.
33. Там само. Спр. 25. 4 арк.
34. Там само. Спр. 26. 5 арк.
35. Там само. Спр. 24. 4 арк.
36. Там само. Спр. 27. 1 арк.
37. Там само. Спр. 28. 43 арк.
38. Там само. Спр. 22. 3 арк.
39. Там само. Спр. 23. 2 арк.
40. Там само. Спр. 29. 18 арк.
41. Там само. Спр. 30. 4 арк.
42. Там само. Спр. 31. 26 арк.
43. Там само. Спр. 39. 2 арк.
44. Там само. Спр. 32. 21 арк.
45. Там само. Спр. 34. 105 арк.
46. Там само. Спр. 38. 11 арк.
47. Там само. Спр. 43. 69 арк.

48. Там само. Спр. 44. 49 арк.
 49. Там само. Спр. 46. 2 арк.
 50. Там само. Спр. 49. 2 арк.
 51. Там само. Спр. 54. 5 арк.
 52. Там само. Спр. 52. 2 арк.
 53. Там само. Спр. 48. 3 арк.
 54. Там само. Спр. 57. 1 арк.
 55. Там само. Спр. 59. 267 арк.
 56. Там само. Спр. 60. 92 арк.

References

1. Isichenko, E. P., Starostenko, V. I. (2010) Integratsiia Institutu geofiziki NAN Ukrainy v mirovuiu nauku [Integration of the Institute of Geophysics of the National Academy of Sciences of Ukraine into the world science]. In *Geofizicheskii zhurnal* [Geophysical journal], Vol. 32, No. 6. pp. 3–99. [In Russian].
2. Moliavko, G. I. (1985). Chekunov Anatolii Vasilevich [Chekunov Anatolii Vasyliovych]. In *Geologi, geografy: biograficheskii spravochnik* [Geologists, geographers: biographical directory] (pp. 289–290). Kyiv: Naukova dumka. [In Ukrainian].
3. Orovetskii, Yu. (2002). Geofizik-tektonist bolshykh glubin [Geophysicist-tektonist of great depths]. In *Geofizicheskii zhurnal* [Geophysical journal], Vol. 24, No. 2. pp. 3–7. [In Russian].
4. Koltash, M. Ia. (Comp.), Starostenko, V. I. (Ed.). (1992). *Anatolii Vasilevich Chekunov* [Anatolii Vasyliovych Chekunov]. Kyiv: Naukova Dumka. [In Russian].
5. Starostenko, V. I., Omelchenko, V. D., Tripolskii, A. A. (2011). Slavnaiia data: 50 let so vremeni sozdaniia Geofizicheskoi ekspeditcii № 1 [A glorious date: 50 years since the creation of the Geophysical Expedition No. 1]. In *Geofizicheskii zhurnal* [Geophysical journal], Vol. 33, No. 6. pp. 161–165. [In Russian].
6. Fund 1, Inventory 631, Unit 60. Archive of the Presidium of the National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine. [In Russian].
7. Chekunov, A. V. (1957). Heotektonichni rozvytok Krymsko-Kavkazkoho peredovoho prohynu ta deiaki yoho zakonomirnosti [Geotectonic development of the Crimean-Caucasian advanced deflection and some of its regularities]. In *Naukovyi shchorichnyk za 1956 rik* [Scientific yearbook for the year 1956] (pp. 619–620). Kyiv: Publishing of Kyiv University. [In Ukrainian].
8. Chekunov, A. V. (1957). Osnovni rysy tektonichnoi budovy Azovo-Kubanskoi zapadyny [The main features of the tectonic structure of the Azov-Kuban basin]. In *Naukovi zapysky* [Scientific notes], Vol. 16, Is. 14, pp. 53–62). Kyiv: Publishing of Kyiv University. [In Ukrainian].
9. Chekunov, A. V., Ivanushko, O. S., Liulev, Yu. B., [et al.]. (1961). Narys tektonichnoi budovy pivdenno-zakhidnoi chastyny Dzhezkazghanskoi zapadyny (Tsentralnyi Kazakhstan) [An outline of the tectonic structure of the southwestern part of the Dzhezkazgan hollow (Central Kazakhstan)]. In *Visnyk Kyivskoho universytetu. Seriia heolohichna ta heohrafichna* [Bulletin of the Kyiv University. Geological and geographical series], No. 10, pp. 22–29. [In Ukrainian].

10. Chekunov, A. V., Liulev, Yu. B., Ivanushko, A. S. (1963). *Materialy po geologii, geofizike i geokhimii Ukrainy, Kazakhstana, Zabaikalia: sbornik nauchnykh rabot* [Materials on geology, geophysics and geochemistry of Ukraine, Kazakhstan, Transbaikalia: collection of scientific works], No. 1, pp. 51–58. Kyiv: Publishing of Kyiv University. [In Russian].

11. Sollogub, V. B., Chekunov, A. V., Khilinskii, L. A., et al. (1962). Rezultaty opytnykh seismicheskikh rabot po izucheniiu vnutrennei struktury kristallicheskogo fundamenta severnoi chasti Krivorozhskogo basseina [Results of experimental seismic works on the study on the internal structure of the crystalline basement of the northern part of the Krivyi Rih basin]. In *Geofizicheskii sbornik* [Geophysical collection], Vol. 1 (3), pp. 24–31. [In Russian].

12. Chekunov, A. V. (1972) *Struktura zemnoi kory i tektonika iuga evropeiskoi chasti SSSR* [The structure of the earth's crust and tectonics of the south of the European part of the USSR]. Kyiv: Naukova dumka. [In Russian].

13. Zatverdzhennia dyrektoriv naukovo-doslidnykh ustanov [Approval of directors of scientific and research institutions]. (1976). In *Visnyk AN URSSR* [Herald of the Academy of Sciences of the UkrSSR], No. 7, p. 52. [In Ukrainian].

14. K 80-letiiu so dnia rozhdenniia Anatolii Vasilevicha Chekunova (24.03.1932–10.02.1996) (2012) [On the 80th anniversary of the birth of Anatolii Vasyliovych Chekunov (24.03.1932 – 10.02.1996)]. In *Geofizicheskii zhurnal* [Geophysical journal], Vol. 34, No. 2, pp. 3–15. [In Russian].

15. Nove popovnennia Akademii nauk Ukrainiskoi RSR [New replenishment of the Academy of Sciences of the Ukrainian SSR (December. 1979)]. In *Radianska Ukraina* [Soviet Ukraine] (p. 2). [In Ukrainian].

16. Zvitna dopovid na Zahalnykh zborakh Akademii nauk URSSR [Final report at the General Meeting of the Academy of Sciences of the Ukrainian SSR]. (1986). In *Visnyk AN URSSR* [Bulletin of the Academy of Sciences of the Ukrainian SSR], No. 8, p. 59. [In Ukrainian].

17. Isichenko, E. P., Lebedev, T. S. (2000). Institutu geofiziki Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy – 40 let [40 years of the Institute of Geophysics of the National Academy of Sciences of Ukraine]. In *Geofizicheskii zhurnal* [Geophysical journal], Is. 22, No. 6, pp. 3–49. [In Russian].

18. Porfiriev, V. B. (1976). Subbotin Serafym Ivanovych (posmertno), Sollohub Vsevolod Borysovych, Chekunov Anatolii Vasylovych [Subbotin Serafym Ivanovych (posthumously), Sollohub Vsevolod Borysovych, Chekunov Anatolii Vasyliovych]. In *Visnyk AN URSSR* [Bulletin of the Academy of Sciences of the UkrSSR], No. 7, pp. 88–89. [In Ukrainian].

19. Laureaty Derzhavnykh premii Ukrainiskoi RSR v haluzi nauky i tekhniky 1984 r. [Laureates of the State awards of the Ukrainian SSR in the science and technology of 1984]. (1985). In *Nauka i kultura: shchorichnyk* [Science and culture: yearbook], Is. 19, pp. 324–326. Kyiv: Znannia. [In Ukrainian].

20. Palii, V. M., Khramov, Yu. O., Bohdanov, V. L. (Eds.). (2013). *Natsionalna akademiia nauk Ukrainy: personalnyi sklad, 1918–2013* [National Academy of Sciences of Ukraine: personal composition, 1918–2013]. Kyiv. [In Ukrainian].

-
21. Fund 314, Inventory 1, Unit 4. The Institute of Archival Studies of Vernadsky National Library of Ukraine, Kyiv, Ukraine. [In Russian].
 22. Fund 314, Inventory 1, Unit 16. The Institute of Archival Studies of Vernadsky National Library of Ukraine, Kyiv, Ukraine. [In Russian].
 23. Fund 314, Inventory 1, Unit 17. The Institute of Archival Studies of Vernadsky National Library of Ukraine, Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].
 24. Fund 314, Inventory 1, Unit 18. The Institute of Archival Studies of Vernadsky National Library of Ukraine, Kyiv, Ukraine. [In Russian].
 25. Fund 314, Inventory 1, Unit 1. The Institute of Archival Studies of Vernadsky National Library of Ukraine, Kyiv, Ukraine. [In Russian].
 26. Fund 314, Inventory 1, Unit 5. The Institute of Archival Studies of Vernadsky National Library of Ukraine, Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].
 27. Fund 314, Inventory 1, Unit 9. The Institute of Archival Studies of Vernadsky National Library of Ukraine, Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].
 28. Fund 314, Inventory 1, Unit 6. The Institute of Archival Studies of Vernadsky National Library of Ukraine, Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].
 29. Fund 314, Inventory 1, Unit 2. The Institute of Archival Studies of Vernadsky National Library of Ukraine, Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].
 30. Fund 314, Inventory 1, Unit 7. The Institute of Archival Studies of Vernadsky National Library of Ukraine, Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].
 31. Fund 314, Inventory 1, Unit 19. The Institute of Archival Studies of Vernadsky National Library of Ukraine, Kyiv, Ukraine. [In Russian].
 32. Fund 314, Inventory 1, Unit 21. The Institute of Archival Studies of Vernadsky National Library of Ukraine, Kyiv, Ukraine. [In Russian].
 33. Fund 314, Inventory 1, Unit 25. The Institute of Archival Studies of Vernadsky National Library of Ukraine, Kyiv, Ukraine. [In Russian].
 34. Fund 314, Inventory 1, Unit 26. The Institute of Archival Studies of Vernadsky National Library of Ukraine, Kyiv, Ukraine. [In Russian].
 35. Fund 314, Inventory 1, Unit 24. The Institute of Archival Studies of Vernadsky National Library of Ukraine, Kyiv, Ukraine. [In Russian].
 36. Fund 314, Inventory 1, Unit 27. The Institute of Archival Studies of Vernadsky National Library of Ukraine, Kyiv, Ukraine. [In Russian].
 37. Fund 314, Inventory 1, Unit 28. The Institute of Archival Studies of Vernadsky National Library of Ukraine, Kyiv, Ukraine. [In Russian].
 38. Fund 314, Inventory 1, Unit 22. The Institute of Archival Studies of Vernadsky National Library of Ukraine, Kyiv, Ukraine. [In Russian].
 39. Fund 314, Inventory 1, Unit 23. The Institute of Archival Studies of Vernadsky National Library of Ukraine, Kyiv, Ukraine. [In Russian].
 40. Fund 314, Inventory 1, Unit 29. The Institute of Archival Studies of Vernadsky National Library of Ukraine, Kyiv, Ukraine. [In Russian].
 41. Fund 314, Inventory 1, Unit 30. The Institute of Archival Studies of Vernadsky National Library of Ukraine, Kyiv, Ukraine. [In Russian].
 42. Fund 314, Inventory 1, Unit 31. The Institute of Archival Studies of Vernadsky National Library of Ukraine, Kyiv, Ukraine. [In Russian].

-
43. Fund 314, Inventory 1, Unit 39. The Institute of Archival Studies of Vernadsky National Library of Ukraine, Kyiv, Ukraine. [In Russian].
44. Fund 314, Inventory 1, Unit 32. The Institute of Archival Studies of Vernadsky National Library of Ukraine, Kyiv, Ukraine. [In Russian].
45. Fund 314, Inventory 1, Unit 34. The Institute of Archival Studies of Vernadsky National Library of Ukraine, Kyiv, Ukraine. [In Russian].
46. Fund 314, Inventory 1, Unit 38. The Institute of Archival Studies of Vernadsky National Library of Ukraine. Kyiv, Ukraine. [In English].
47. Fund 314, Inventory 1, Unit 43. The Institute of Archival Studies of Vernadsky National Library of Ukraine, Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].
48. Fund 314, Inventory 1, Unit 44. The Institute of Archival Studies of Vernadsky National Library of Ukraine, Kyiv, Ukraine. [In Russian].
49. Fund 314, Inventory 1, Unit 46. The Institute of Archival Studies of Vernadsky National Library of Ukraine, Kyiv, Ukraine. [In Russian].
50. Fund 314, Inventory 1, Unit 49. The Institute of Archival Studies of Vernadsky National Library of Ukraine, Kyiv, Ukraine. [In Russian].
51. Fund 314, Inventory 1, Unit 54. The Institute of Archival Studies of Vernadsky National Library of Ukraine, Kyiv, Ukraine. [In Russian].
52. Fund 314, Inventory 1, Unit 52. The Institute of Archival Studies of Vernadsky National Library of Ukraine, Kyiv, Ukraine. [In English].
53. Fund 314, Inventory 1, Unit 48. The Institute of Archival Studies of Vernadsky National Library of Ukraine, Kyiv, Ukraine. [In Russian].
54. Fund 314, Inventory 1, Unit 57. The Institute of Archival Studies of Vernadsky National Library of Ukraine, Kyiv, Ukraine. [In Russian].
55. Fund 314, Inventory 1, Unit 59. The Institute of Archival Studies of Vernadsky National Library of Ukraine, Kyiv, Ukraine. [In Russian].
56. Fund 314, Inventory 1, Unit 60. The Institute of Archival Studies of Vernadsky National Library of Ukraine, Kyiv, Ukraine. [In Russian].

Maryna Serhiivna Kolomiets,

Junior Research Fellow of the Department of Archeography,

Institute of Archival Studies,

Vernadsky National Library of Ukraine

e-mail: marinka_sweet@ukr.net

A new source resource on the history of Ukrainian science: the personal archival fund of the academician of the National Academy of Sciences of Ukraine

A. V. Chekunov

The types of documents of the personal archival fund of the academician of the NAS of Ukraine A. V. Chekunov, which is deposited in the Institute of Archival Studies of VNLU, are examined and analyzed. In particular, these are scientific works of the scholar, biographical documents, photo documents, documents concerning scientific and organizational and public activities, the publishing activity of the fund-maker, his epistolary heritage, and documents collected by the scientist.

Brief biographical information about the fund-maker as a geophysical scientist, widely known in the field of complex studies of the deep structure of the lithosphere, is presented. An attempt is made to determine A. V. Chekunov's contribution to the development of geophysical and seismic-prognostic studies both in Ukraine and in other countries.

A number of documents have been defined that enable researchers to comprehensively study the biography of the scientist and the results of his activities in the field of geophysical and geological sciences.

It is established that the documents of the archival fund contain a variety of information on geophysical research in the Central and Eastern Europe conducted under the leadership of A. V. Chekunov, on his participation in the composition of maps and schemes of deep tectonic zoning, regarding his participation in international scientific programs, commissions, symposiums.

It is proved that the scientist left a noticeable mark in the history of world science, introduced new methods in geophysical science, for example, the deep seismic sounding method (DSS), founded his scientific school of geological interpretation of deep geophysics data, conducted active scientific and publishing activities.

It is concluded that the documents of A. V. Chekunov's personal archival fund are an important and reliable source for the reconstruction of little-known pages of the scientist's life and also of illustrating individual periods of development of both domestic and world science.

Key words: A. V. Chekunov, personal archival fund, geophysics, NAS of Ukraine.

Марина Сергеевна Коломиец,

младший научный сотрудник

отдела археографии Института архивоведения

Национальной библиотеки Украины имени В. И. Вернадского

e-mail: marinka_sweet@ukr.net

Новый источниковый ресурс по истории украинской науки: личный архивный фонд академика НАН Украины А. В. Чекунова

Рассмотрен и проанализирован видовой состав документов личного архивного фонда академика НАН Украины А. В. Чекунова, который хранится в Институте архивоведения НБУВ. В частности, это научные труды ученого, биографические документы, фотодокументы, документы о научно-организационной, издательской и общественной деятельности фондообразователя, его эпистолярное наследие и документы, собранные учёным.

Представлены краткие биографические сведения о фондообразователе как об учёном-геофизике, широко известном в области комплексных исследований глубинного строения литосферы. Сделана попытка определить вклад А. В. Чекунова в развитие геофизических и сейсмопрогностических исследований как в Украине, так и в других странах.

Определён круг документов, которые предоставляют возможность исследователям всесторонне изучить биографию учёного и результаты его деятельности в сфере геофизической и геологической наук.

Установлено, что документы архивного фонда содержат разнообразную информацию по вопросам геофизических исследований в Центральной и Восточной Европе, проведённых под руководством А. В. Чекунова, об участии учёного в составлении карт и схем глубокого тектонического районирования, в международных научных проектах, комиссиях, симпозиумах.

Доказано, что учёный оставил заметный след в истории мировой науки, ввёл новые методы в геофизической науке, например метод глубокого сейсмического зондирования (ГСЗ), основал свою научную школу геологической интерпретации данных глубинной геофизики, вёл активную научную и издательскую деятельность.

Сделан вывод о том, что документы личного архивного фонда А. В. Чекунова являются важным и достоверным источником для реконструкции малоизвестных страниц жизнедеятельности учёного, а также для иллюстрации отдельных периодов развития как отечественной, так и мировой науки.

Ключевые слова: А. В. Чекунов, личный архивный фонд, геофизика, НАН Украины.

*Статья подготовлена 15 квітня 2018 року;
подана до друку 30 квітня 2018 року.*